

Віктор Ю. Комар

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ МОДЕЛЕЙ ТВОРЧОГО САМОУПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ СТУДЕНТА

У статті проведено обґрунтування концептуальних засад побудови системних моделей, зокрема, фундаментальної моделі творчого управління соціальними процесами, в контексті методу структурно-лінгвістичної квантифікації. В її форматі сформовано концептуальну модель і комплекс аналогічних моделей творчого самоуправління підготовкою студента. Показано основні ознаки і особливості цього класу моделей, їх вплив на інноваційний розвиток вищої управлінської освіти.

Ключові слова: модель управління; самоуправління підготовкою студента; вища управлінська освіта.

Рис. 3. Літ. 10.

Виктор Ю. Комар

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПОСТРОЕНИЯ МОДЕЛЕЙ ТВОРЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ ПОДГОТОВКОЙ СТУДЕНТА

В статье проведено обоснование концептуальных основ создания системных моделей, в частности, фундаментальной модели творческого управления социальными процессами, в контексте метода структурно-лингвистической квантификации. Построена концептуальная модель и комплекс аналогичных моделей творческого самоуправления подготовкой студента. Показаны основные свойства и особенности данного класса моделей, их влияние на инновационное развитие высшего управленческого образования.

Ключевые слова: модель управления; самоуправление подготовкой студента; высшее управленческое образование.

Viktor Y. Komar¹

CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR CONSTRUCTING MODELS OF CREATIVE SELF-MANAGEMENT OF STUDENT LEARNING

The article presents the conceptual framework for system models construction, in particular, the fundamental model of creative management of social processes in the context of the structural linguistic quantification method. In this very format the conceptual model is constructed along with a range of similar models related to creative self-management of student learning. Key features and peculiarities of this class of models are described, emphasizing their influence on innovative development of executive education.

Keywords: management model; self-management of student learning; executive education.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції вищої управлінської освіти до європейського і світового освітнього простору не тільки зростає роль і значення цієї освітньої системи, але й підвищуються вимоги до самоуправління підготовкою студентів. Це пов'язано з тим, що підготовка кваліфікованих фахівців в галузі управління – завдання не тільки складне але й відповідальне, тому що саме вони в майбутньому мають вирішувати масштабні проблеми управління політичним, соціальним і економічним життям суспільства на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях в умовах мінливого ринкового середовища.

Успішне вирішення цієї комплексної проблеми можливе за умови активного використання сучасного наукового інструментарію, зокрема, системних

¹ Mariupol Branch, Donetsk State University of Management, Ukraine.

моделей творчого самоуправління підготовкою студентів управлінських спеціальностей.

Аналіз останніх публікацій. Проблема формування моделей управління соціально-економічними і педагогічними процесами висвітлена в монографічних і навчально-методичних працях провідних вітчизняних і закордонних вчених: В.М. Безчастного [1], М.П. Власова [2], Э.М. Короткова [4], П. Лоранжа [5], О.К. Любчук [6], Ю.П. Сурміна [9], П.Д. Шимко [2], С. Янга [10] та ін. Однак, у працях зазначених науковців відсутній єдиний підхід до таких моделей, що суттєво знижує ефективність їх використання в управлінні.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних засад побудови моделей творчого самоуправління підготовкою студентів управлінських спеціальностей.

Основні результати дослідження. Розвиток вищих навчальних закладів управлінського профілю на інноваційній основі можливий за умови активного використання в самоуправлінні підготовкою студентів сучасного наукового інструментарію, зокрема, моделей творчого управління. Це новий клас системних моделей, який реалізує управлінсько-інформаційні процеси самоуправління підготовкою повного циклу, забезпечуючи при цьому мобілізацію творчого потенціалу студентів управлінських спеціальностей задля вирішення найпріоритетніших завдань розвитку системи підготовки управлінського персоналу нової формації.

Але дотепер не сформовано теоретико-методологічної і експериментальної бази побудови системних моделей творчого управління соціально-економічними і педагогічними процесами, зокрема, в системі самоуправління підготовкою студентів управлінських спеціальностей.

Систематизація соціальних процесів управління різної природи дозволила визначити основоположні принципи, відповідні методи і загальний порядок побудови фундаментальної моделі творчого управління, з використанням методу структурно-лінгвістичної квантифікації, що застосовується при переході від аналізу висловлювання як цілого до аналізу його внутрішньої структури за допомогою спеціальних індикаторів – кванторів, які несуть інформацію про кількісну характеристику логічного виразу (слова, словосполучення) [8].

Для вирішення цієї проблеми спочатку побудовано фундаментальну модель творчого управління соціальними процесами на основі наукового методу структурно-лінгвістичної квантифікації (рис. 1).

Як видно з рис. 1, фундаментальна модель творчого управління соціальними процесами – високоефективна система у складі 5 підсистем, а саме: термін «управління», модель життєдіяльності системи, комплекс питань стосовно системи управління, хід процесу управління, характеристика етапів управління, які мають по 10 структурних елементів і в сукупності забезпечують реалізацію інформаційного підходу шляхом оптимального поєднання процесу, науки і мистецтва у визначеній сфері управління.

Враховуючи унікальні властивості і потенційні можливості фундаментальної моделі творчого управління, нами побудовано концептуальну модель творчого самоуправління системою підготовки студента (рис. 2).

Рис. 1. Фундаментальна модель творчого управління соціальними процесами [3]

Рис. 2. Концептуальна модель творчого самоуправління процесом підготовки студента, авторська розробка

Як показано на рис. 2, *першою складовою* концептуальної моделі виступає термін «управління», який нами обрано в якості суб'єкта процесу самоуправління підготовкою студента і складається з 10 літер, а об'єктом — процес управління системою самоуправління підготовкою студента. Причому кожна з 10 літер означає певний управлінський вплив на відповідний структурний елемент процесу самоуправління підготовкою, і на останній, десятій літері слова «управління» закінчується процес самоуправління.

Друга складова — модель життєдіяльності процесу управління системою підготовки, який включає 3 стадії (початок, середина і закінчення) і складається з 10 структурних елементів.

Третя складова — оптимізований процес управління системою самоуправління підготовки, який відповідним чином розподілений на 10 структурних елементів з виділенням 3 стадій: *початкова стадія* — 4 елементи: 1 — постановка цілей підготовки; 2 — встановлення пріоритетів у виборі цілей підготовки; 3 — вибір цілей підготовки; 4 — планування підготовки; *середня стадія* — самоорганізація: 4 елементи: 5 — самоорганізація на лекційних заняттях; 6 — самоорганізація на практичних заняттях; 7 — організація самостійної роботи студента; 8 — самоорганізація діяльності студента з навчальною інформацією; *заклучна стадія* — самоконтроль: два елементи: 9 — поточний самоконтроль підготовки студента, 10 — заключний самоконтроль підготовки студента.

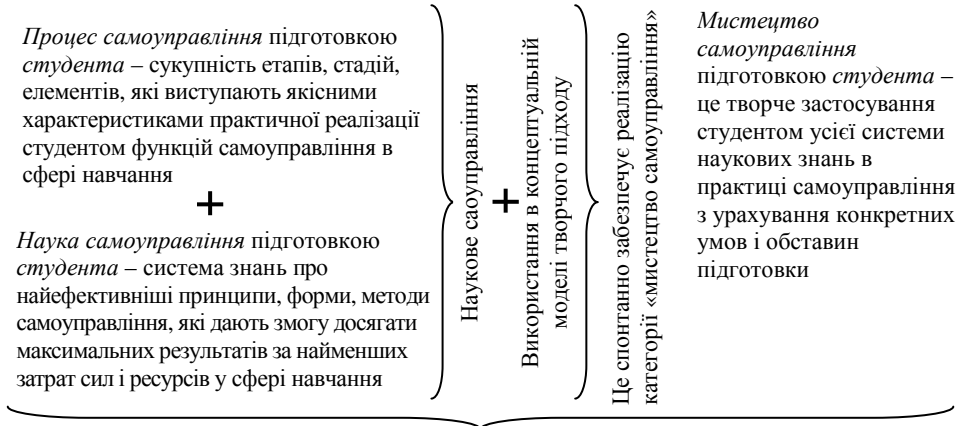
Необхідність формування такого класу моделей для системи самоуправління підготовкою студента зумовлена тим, що саме ця система є найбільш складною і найменш вивченою як об'єкт дослідження, з іншого боку — при її формуванні існують суттєві обмеження в застосуванні експериментів або інших типів моделей (штучних, математичних, мовних тощо), оскільки вони не спроможні відтворювати процеси підготовки у вищій управлінській освіті, які відносять до творчого управління навчальною інформацією [7].

Відомо, що процес є невід'ємним атрибутом управління, без якого воно не може ні існувати, ні мислитись. Кожний процес управління пов'язаний з передбаченням (тобто з майбутнім), характеризується рухом і закінчується тоді, коли пройдено сукупність упорядкованих в часі взаємопов'язаних етапів управління. При цьому мети управління можна досягти, якщо послідовно подолати чітко визначену кількість елементів (10).

Якщо процес управління проходить з кількістю елементів, меншою 10, мета управління може бути досягнута частково або не досягнута взагалі. Але він не може включати більше 10 елементів, тому що це буде інше управління іншим явищем, системою чи об'єктом. Це дозволяє провести інтерпретацію визначення «управляти — значить передбачати» як здатність суб'єкта управління бачити наперед (передбачати) його результати.

Крім процесу управління, в концептуальній моделі творчого самоуправління підготовкою задіяні елементи науки управління, про що свідчить використання низки основних наукових принципів: процесуальності, послідовності, науковості, системності, цілепокладання, поєднання абстрактних символів (літер і чисел) з процесом управління, вітальності, атрибутивності, керованості, зворотнього зв'язку.

Важливою перевагою концептуальної моделі творчого управління є органічне поєднання процесу і науки самоуправління, що забезпечує наукове самоуправління. У той же час, відповідно до назви, основу концептуальної моделі складає творчий підхід, що спонтанно забезпечує реалізацію категорії «мистецтво самоуправління» в процесі її використання. Це свідчить про оптимальне поєднання в концептуальній моделі 3 управлінських категорій: «процес», «наука» і «мистецтво» самоуправління у сфері навчання. Графічне відображення поєднання в концептуальній моделі творчого самоуправління 3 значених категорій подано на рис. 3.

Концептуальна модель творчого самоуправління забезпечує оптимальне поєднання категорій «процес», «наука» і «мистецтво» самоуправління підготовкою студента

Рис. 3. Графічне відображення поєднання в концептуальній моделі творчого самоуправління у сфері навчання управлінських категорій «процес», «наука» і «мистецтво» підготовкою, авторська розробка

Принципово важливим є те, що концептуальна модель творчого самоуправління навчальним процесом завжди утворює методологічну основу побудови цього процесу, оскільки спирається на загальні закономірності його функціонування і визначає першопричину. Предмет дослідження розглядається як єдине ціле, абстрагуючись від суб'єктів і об'єктів системи управління, її природи, характеру, принципів, методів і технологій навчання студентів, а також конкретних вищих навчальних закладів управлінського профілю, де відбувається підготовка студентів управлінських спеціальностей.

Концептуальна модель творчого самоуправління підготовкою студента характеризується такими унікальними ознаками і особливостями:

- суть моделі складає процесний підхід, який у поєднанні із сучасним науковим інструментарієм забезпечує досягнення високого рівня інформатизації самоуправління.

- основу моделі складають системи найвищого рівня досконалості – атрибутивні, які утворюють цілісні, інтегровані, закінчені творчі системи самоуправління підготовкою студента;

- у моделі використано 3 найсуттєвіші системи атрибутів, які охоплюють увесь простір системи самоуправління підготовкою студента;

- модель є теоретико-методологічним еталоном побудови аналогічних творчих моделей;

- модель реалізує управлінсько-інформаційні процеси повного циклу, забезпечуючи не тільки ефективну мобілізацію інтелектуального потенціалу студента, але й спрямовуючи на вирішення найпріоритетніших задач розвитку системи самоуправління підготовкою;

- використання концептуальної моделі творчого самоуправління дозволяє досягати синергетичного ефекту, тому що сумарний результат дії моделі перевищує результати виокремлених ефектів її підсистем.

Враховуючи унікальні властивості концептуальної моделі творчого самоуправління підготовкою, нами побудовано низку аналогічних творчих моделей підготовки студентів управлінських спеціальностей, а саме:

- модель творчого самоуправління опрацюванням лекцій;
- модель творчого самоуправління навчанням студента при підготовці і проведенні семінарських занять;
- модель творчого самоуправління мотивацією навчання студента;
- модель творчого самоуправління формуванням і розвитком системного мислення студента.

За рахунок цього забезпечується цілеспрямований і ефективний інформаційно-енергетичний обмін у процесі підготовки, акумулюється весь потенціал знань, умінь і навичок учасників навчального процесу, перетворюється цей потенціал на інформаційний ресурс у вигляді навчальних концепцій, програм, алгоритмів, проектів тощо.

Слід зазначити, що створення цього класу моделей пов'язане з творчістю людини, тобто активним використанням фантазії, уяви, інтелекту, інтуїції для витонченого розуміння суті і особливостей побудови моделі.

Фундатором будь-якої моделі творчого самоуправління підготовкою є висококваліфікований викладач вищого навчального закладу управлінського профілю, який на основі творчого підходу буде досконалу системну модель, а завдання студента полягає і її ефективному використанні.

Озброєний таким потужним науковим інструментарієм, студент має можливість не тільки свідомо впливати на процеси управління навчальною інформацією, але й оптимально поєднувати їх з наукою і мистецтвом самоуправління підготовкою, досягаючи тим самим найвищого рівня системності самоуправління.

Висновки. Обґрунтування концептуальних засад комплексу моделей творчого самоуправління підготовкою студентів є важливою умовою підготовки управлінського персоналу нової генерації. Запровадження таких моделей в навчальний процес дає змогу найефективніше впливати на розв'язання нагальних проблем розвитку вищої управлінської освіти на інноваційній основі і досягати найвищого рівня інформатизації управління в освітній сфері.

1. *Безчастний В.М.* Механізми державного управління розвитком вищих навчальних закладів системи МВС України: теорія, методологія та практика: Монографія. – Донецьк: Юго-Восток, 2009. – 407 с.

2. *Власов М.П. Шимко П.Д.* Моделирование экономических процессов. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 409 с.

3. *Комар Ю.М., Махортов Ю.О., Комар В.Ю.* Теоретико-методологічні концепти управління системою професійної підготовки державно-управлінського персоналу нової формації // Управлінське лідерство: Кол. монографія / За ред. В.В. Толкованова. – Хмельницький: МП Мельник А.А., 2013. – С. 75–107.
4. *Коротков Э.М.* Исследование систем управления: Учебник. – М.: ДеКА, 2000. – 288 с.
5. *Лоранж П.* Новый взгляд на управленческое образование: задачи руководителей. – М.: Омега-бизнес, 2004. – 400 с.
6. *Любчук О.К.* Теоретико-методологічні засади державного управління неперервною освітою в Україні та її регіонах: Монографія. – Донецьк: СПД Куприянов, 2010. – 406 с.
7. *Методологія державного управління: Словник-довідник / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева.* – К.: НАДУ, 2004. – 196 с.
8. *Романчиков В.І.* Основы научных исследований: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
9. *Сурмін Ю.П.* Майстерня вченого: Підручник для науковця. – К.: Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2006. – 302 с.
10. *Young, S.* (1966). *Management: A Systems Analysis.* Glenview, Ill., Scott, Foresman and Company. 436 p.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2015.